

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

De Fidei Formvlarvm Praecipve Avgvstanae Confessionis Ivstitia Et Vsv

**Bernhold, Johann Balthasar
Schifflin, Johann Sigismund**

Altorfii, [1730]

De Augastanae confessionis iustitia et usu

[urn:nbn:de:bsz:31-67824](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-67824)

bonariam, politici papatus reliquias &c. retundendi; sed coarctata, qua circumscribimur, temporis angustia praepediti, earum examen in ipsa disputationis arena uentilandum proponimus; certi interim sumus, B. L. facile soluturum secundum haec tenus probata, quae mota sunt dubia aduersus *Formularum Fidei Iustitiam et Vsum.*

DE
AVGVSTANAE CONFSSIONIS
IVSTITIA ET VSV.

CAPVT VNVM

§. I.

Augustanae Confessionis nomine quid rei nobis ueniat, nemini ignotum est. Significamus nempe publicum ^{Augustanae Confessio.} scriptum, quod M. Imperatori CAROLO VTO, Germanici Imperii PRINCIPES V. ET DVAE IMPERIALES CIVITATES [*quem numerum nuperrime accurate fixit Celebrissimus IOH. DAV. KOELER in Disp. de subscriptione A. C.*] ante ducentos annos XXV. Iunii die, AVGVSTAE VINDELICORVM in comitiis ibi habitis demisse obtulerunt; complexum XXI praecipuos, quos sic uocant, FIDEI ET DOCTRINAE ARTICVLOS; itemque VII. capita, in quibus recensentur abusus mutati; ad quod condendum praeclaudatorum Imperii. statuum theologi in commune consilia et sententias contulerunt, PHILIPPVS uero MELANCHTHON eius litteris explicandi interpretes fuit. Vocauit is hoc scriptum ad ueteris Ecclesiae doctorum exemplum *Apologiae* siue *defensionis et confessionis* nomine. [*Saepius etiam B. LVTHERO apologiae, defensionis et declarationis nomine uenit in epistolis suis passim*] maluit tamen confessionis uoce uti, eo, quod Caesari non uacaret, prolixas audire disputationes, quae apolo-

apologiis familiares alias esse solent. Sic PHILIPPVS in *Ep. ad Lutherum scribit*, citata a GE. COELESTINO in *Historia Comitiorum August. Tom. I. p. 41.* et B. DAV. CHYTRAEO in *Bericht von Augspurgischer Confession. p. 36. seq.* qui titulus cum additamento uocis *fidei*, ut postmodum scripto praefigeretur, collibitum fuit; (*unde et Confessionistarum titulo uariis lutherani doctores apud pontificios scriptores ueniunt.*) Confessionis fidei nomen libro prudentissimo consilio est inditum, cum dictos articulos eum in finem obtulerint pietissimi *Confessores* nostri, ut in iis exstaret *Confessio sua*, et eorum, qui apud illos docent, *doctrinae summa* cerne- retur; [*sunt uerba epilogi; quibus ουέψησα sunt, quae in Praef. ad CAROLVM V. leguntur: offerimus, inquit, nostrorum concionatorum et nostram confessionem, cuiusmodi doctrinam - - illi in nostris terris, Ducatibus, ditionibus et urbibus tradiderint, et in ecclesiis tractauerint.*] non minus prudenter titulus *Confessionis fidei* prae altero *apologiae* receptus fuit et usu inualuit, facit quidpe eo, ne idem unumque cum insecuta eiusdem apologia ferat nomen. Compendii tandem gratia, et ut in simul, ad ueteris itidem Ecclesiae exemplum [uid. B. IO. SCHMIDII *Diff. de Aug. Conf. nomine etc. p. II.*] urbis, inibique gestorum pia coleretur memoria, hic liber dictus fuit *Augustana Confessio*, quae appellatio usu uulgatissima, ubiuis et semper hucusque obtinuit. [*Confessio Saxonum per contentum audit apud Pontificios doctores.*]

§. II.

Non uariata.

Augustanae Confessionis exemplum latinum a PHIL. MELANCHTHONE, e nimia in *Zwinglio-Calumnianos* propensione MIOXL, priuata autoritate insigniter mutatum iuxta acum ueritatis iactura corruptum, uariatum uulgo id dicunt, hinc secludimus; constantissime quidpe ab orthodoxa Ecclesia id reprobatum fuit. [*non hic itaque innuimus,*
quas

quas PHIL. MELANCHTHON in ipsis comitiis ante publice praelectam et exhibitam confessionem uariationes subinde instituit; sunt namque publica PRINCIPVM et priuata LVTHERI auctoritate probatae et acceptae. De iis ap. COELESTINVM l. c. p. 40. et CHYTRAEVM l. c. p. 55. Ep. die Iouis post inuentionem Crucis a. 1530. inter alia sic scribit ad LVTHERVVM: ego exordium nostrae Confessionis feci, aliquanto ῥητορικώτερον, quam Coburgi scripseram. Breui ipse afferam, aut - - mittam. et ap. CHYTRAEVM p. 62. et CAELESTINVM p. 44. in alia ad eundem 22. Maji exarata: in apologia (confessione) multa mutamus, locum deuotis, quia erat exilior iusto, exemi, supposita alia disputatione eadem de re paullo uberior. Nunc de potestate clauium etiam disputo. Vellem percurrisses articulos fidei, (XXI.) in quibus si nihil putaueris esse uitii, reliqua (artic. VII.) utcumque tractabimus; subinde enim mutandi sunt, atque ad occasiones accommodandi.] non uariati autem ac genuini exempli, germanico et latino sermone conscripti, rationem solum habemus. Cuiusmodi postmodum utrumque publica auctoritate in Conuentu Numburgensi, 1561. ad prima eaque probata Witteb. 1531. publicata exempla; germanicum imprimis exemplum trina uice ad authenticum in publico Imperii archeo repositum accurate collatum et expressum fuit. Quale exemplum 1580. Concordiae libro insertum, cum latino conspirare deprehensum est. uid. Nothwendige Vertheidigung des Aug-Apffels p. 230. - 39. et 350. seq. Haupt-Vertheidigung p. 444 seq. quibus iunge iam laudati Celeberrimi KOELERI Diss. citatam p. 14. - 26. et 34. usque ad fin. et IAC. WILH. FEVERLINI Celeberrimi Professoris in Theologia Auspicalem Disp. Sect. I.

§. III.

Hisc de A. C. nomine breuissime praemissis, iusticia eius iamiam afferenda est, & contra diuersum sentientes uindicanda. Siue probandum nobis incumbit, Ecclesiam, quae

D

doctri-

Est iusta in
sensu permissio
suo.

doctrinam A. C. traditam amplectitur & profitetur, iuste summam religionis suae publico expressisse scripto, expositamque in formam & regulam credendorum & docendorum proposuisse, & etiamnum proponere. Ecclesia, secundum superius dicta iuste agit, uel in sensu permissiuo uel praeceptiuo; Ecclesiae nostrae omni iure permissum fuisse, ut confessionem fidei & doctrinae ederet, & suis sociis iniungeret, inde adstruimus, quia Confessionem AVGVSTAE propositam in numerum fidei formularum, quas definiuimus antea, omnimode referri oportet; de formulis fidei, quas descripsimus, in uniuersum pronunciauimus eas esse iustas, iusta itaque etiam erit A. C. cum sub classe fidei formularum continetur. Quicquid enim ualet de genere, ualet etiam de specie etc. solum relinquitur probandum, A. C. tanquam speciem contineri sub genere formularum fidei; definitum *formula fidei* ex aequo competet A. C. si definitio in eandem per omnes partes quadret.

§. IV.

Quia est uerae Ecclesiae.

E formularum fidei definitione ante omnia applicabimus A. C. id quod de iis primum praedicatur; esse nimirum publica uerae Ecclesiae scripta, Spiritus S. luce atque gratia iuuantem, & omni adhibito studio humano concinnata. Negabunt strenue *Romanenses* aduersarii, *Confessores* nostros ad ueram Ecclesiam referri debere; schismaticos uerius, apostatas & haereticos illos fuisse affirmabunt; uerum caluminae huius notam Ecclesiae nostrae scriptam, uarii uarie extulerunt. Nosmet, semotis tantisper, quae romano-catholicos inter & nos intercedunt de Ecclesia controuersis; gratiae aduersariorum aliquid dabimus, & quod aiunt, καὶ ἀνθρώπων disputabimus. Damus itaque Romanam Ecclesiam tum fuisse ueram uisibilem illam, quam tantopere iactant Ecclesiam, & uerae ab Apostolis, Petro maxime & Paulo fundatae filiam, siue neptem, siue proneptem etc. maiores certe nostri in ea erant

erant nati & educati. Damus rursus uisibile Ecclesiae caput, summum *Romae* degentem Episcopum. Maiores nostri aequae ac alii illorum socii, obedientiam ipsi & fidem praestabant. Sed & liberales uicissim aduersarii erunt nostri, atque id unum concedent, nostros aequae ut reliqua Romanae Ecclesiae membra per regenerationis lauerum, doctrinamque euangelii, Christo summo Ecclesiae suae capiti ita insertos obstrictosque fuisse, ut salua conscientia & salute, integrum iis non fuerit uel larum unguem a magistri uoce, in Euangelistarum et Apostolorum scriptis sonora, discedere, officii potius leges efflagitauerint, ut secundum illam morum disciplinam, sacrorum rituum ordinem, doctrinaeque compagem et σύστημα nunquam non exactissime componerent, secus agentem Romanam Curiam et Ecclesiam e Scriptura S. arguerent et increparent. Atqui ex idoneis historiarum monumentis constat, quam misere utriusque facies ante reformationis tempora fuerit deturpata; morum perditissima impietas et impudentissima petulantia, in Ecclesiastico cumprimis ordine conspicua, inueterata licentia in praescriptionis ius et impunitatem quasi abiit. Immensa fere rituum in sacris obuiorum e religione iudaica abrogata, et gentili damnata transumptorum propriaeque superstitionis et impietatis figmentis aduictorum moles, miseris hominum conscientis tyrannice imposita fuit *εις ἀβάστακτον ζυγόν*. Ecquid dicam de uerae doctrinae ignorantia et corruptelis? profundissima placitorum Christianae religionis erat non penes uulgus modo, sed et Ecclesiae doctores inscitia, cum S. Biblia uel legenda non concedebantur, uel, quod dictu propudiosissimum est, ii, quibus illorum euoluendorum facultas forte erat, eadem non intelligebant, negligebant, spernebant, corrumpebant; quare errores in Ecclesiam non raris copiis, sed condensato agmine, nemine ad tantum malum reprimendum, uel suffeno uel idoneo, irruerunt. Nec leues ii erant, et phi-

lofophicae tantum uelitationes, sed graues omnino et perniciosissimi. Ipsum enim fidei fundamentum ex imo concutiebant et locomouebant; fidei in Christum unicum mundi Seruatorem constituendae et conseruandae fundamentum subruerunt, alio in locum eius iacto sterquilinio, propriorum nempe meritorum, partim puerilium et ineptorum, partim in ipsum Deum eiusque Christum iniuriorum. Testes non allegabo probos et doctos ex omni aetate et gente uiros, in hunc desperatum ecclesiae statum inuehentes, quos FLACIUS cum aliis magno numero dat. Publicos tantum huius ueritatis testes allegabo, a XVI. seculi anno XVII. usque ad XXX. illustres et praecipuos: Pontificis ADRIANI VIIIMI FRANC. CHEREGATO ad Comitata Imperii anno XXIII. *Norimbergae* habita, datam instructionem. [uid. COELESTINVS l. c. p. 4. col. B. *Illustris A SECKENDORF Comm. de Lutheranism* p. 255. et B. I. C. FVNCKII *Reformations-Historie* p. 119. seqq.] Illustriss. Germanici Imperii Procerum centum et unum de Religione grauamina eidem *Papae legato*, et iam ante anno XXI. CAROLO oblata, in *Wormatiens. comitiis*. [uid. Ill. A SECKENDORF l. c. maxime ELIAE FRICKII *V. D. apud Ulmensis Ministri et in Gymn. Theol. Professoris Praefatio in hunc librum a se uersum et auctum*, et I. C. FVNCKII *Reform. Historie* p. 17. 21. 121. coll. 133. 182.] MERCVRINI CATTINARI Orationem *Bononiae* ad CLEMENTEM VIIIMUM anno XXIX. nomine Caesaris recitatam. [COELESTINVS l. c. p. 11. 12. collata sententia illorum, quos Augustissimus CAESAR antea de religione in consilium uocauit p. 7. column. B.] ipsum denique CAROLI VII sermonem ibi habitum. [CHYTRAEVS l. c. p. 16. 19. COELESTINVS p. 14. 15.]

§. V.

Confessores itaque nostri schisma non fecerunt, cum fœra repurganda fusciperent, nihil enim aut noui aut iniusti hac in re tentarunt; sed et attendas uelim quam prudenter, quam aequè,

aeque, quam moderate cum Romana Curia egerint et Ecclesia; omne negotium non definiendi sed disputandi tantum gratia inceptum, ad Romanum praefulem detulerunt, caussaeque cognitionem, et super ea iudicium implorarunt; *Romanam Ecclesiam* se colere profesi sunt, illi, germanicisque praesertim Academiis totam caussam suam submiserunt, durius dicta reuocatuos, maioremque in posterum modestiam adhibituos esse, polliciti fuerunt. Sed quid ad haec Pontifex cum purpuratis suis? unice et tantum instabant ut reuocarent, Scripturam S. uel plane non in consilium uocabant, uel misere eam interpretabantur; conciliorum recentiorum Constantiensis maxime, Pontificum et Scholasticorum doctorum, canones, et decreta, et sententias crepabant. Cui irrationali iuxta ac tyrannico procedendi modo, cum nostri salua Dei gloria, saluteque sua sese submittere nollent, LUTHERVS cum sociis suis, instigantibus furiis papalibus, edito CAESARIS et *quorundam Imperii Statuum*, sub finem Comitiorum *Wormatiensium* proseribitur, et repetita LEONIS bulla excommunicatur.

§. VI.

Caesari uel tandem naturae bonitate & clementia, rei ipsius grauitate & necessitate, precibusque instantissimis subinde repetitis ad concilium de religionis negotio celebrandum compulso; CLEMENS VII mus obstinate restitit; [*rationibus uicario Christi summoque controuersiarum iudice indignissimis nixus, quas lege ap. COELESTINVM p. 13. seq. & CHYTRAEVM p. 11-15.*] Sed itales PAPAE artes quas tum moliebatur, germana CAROLI indoles abhorrens, litteris *Augustam Vind.* Imperii conuentum indicit, ubi interea temporis usque dum Concilium congregaretur, etiam de dissensionibus in causa religionis dispicere iubet. [*uid. COELESTINVS l.c. p. 15. B.*] in Ecclesia duo tum temporis hominum erant genera, unum emendari cupiebat abusus & corruptelas,

alterum & abusus & corruptelas negabat. Vtrumque hucusque reputabatur Romanae Ecclesiae communionis particeps. Vtrique ex aequo distribuebatur ius sententiam suam dicendi, probandi, & aduersam partem e S. Scriptura erroris conuincendi; & caussa nondum erat perorata, multo minus iudicata; insigni itaque iniuria nostris *Confessoribus* infame haereticorum nomen impingitur, qui erroris nondum conuicti & damnati erant. Partem potius nostram *ueram tum constituisse Ecclesiam*, uel inde maxime elucescit, quod uoci Christi sui Scripturae S. nimirum, unice & constantissime attenderint, ad eam sua & dicta & scripta composuerint, erroresque refutauerint.

§. VII.

Scriptum.

Ab hac *uera Ecclesia* edebatur scriptum de sua religione. IOHANNES ELECTOR SAXONIAE ad Wittebergenses Theologos: LVTHERVM, IONAM, BVGENHAGIVM (*Pomeranum*) & PHILIPPVM dat litteras; [*quas lege in CHYTRAEO p. 42. seq.*] quibus iubet, ut in communem [*quod bene ex litteris notes uelim.*] Imperii statuum repurgatam doctrinam amplexorum usum & commodum, capita fidei praecipua & controuersa scripto explicent; paruit LVTHERVS cum sociis, articulosque XVII, quos antea anno XXIX ante Suobacensem conuentum ipsemet construxerat, communi iam habito consilio denuo probauit, immutatis, additis & demtis paucis tantum uerbis; qui dein a loco in quo ELECTORI exhibebantur nomen TORGAVIENSIVM articulorum sunt sortiti; [*Conf. ELIAS FRICKIUS l. c. p. 960. seq. & I. C. FVNCKIUS p. 245. seq. & 268. item B. IANI Disp. De Articulis Suobacensibus A.C. Fundamento.*] PHIL. MELANTHONI id postea negotii iniunctum fuit, ut ad morem latinae Ecclesiae in conciliis praesertim obuium, inque usum doctorum & exterorum, quibus germanica non legebantur Saxonicarum imprimis Ecclesiarum, doctrinam latino, quo plurimum pollebat stilo, eiusque confessionem iusto ad Caesarem scripto

scripto comprehenderet. Quo officio ante quam AVGVSTAM uenit iam defungi coepit. Sed postquam in urbe commorabatur, euenerunt multa, quae prolixius de religionis diffidiis efflagitarunt scriptum, & quod *Meinay*, qua MELANCHTHON insignis erat, maxime prae se ferret. Ampliavit scriptum MELANCHTHON, & ecclesiasticae concordiae, quantum poterat, attemperauit. Sed tamen summam doctrinae, ordinemque articulorum TORGAVIENSIVM maxime sequutus fuit. Confessionis exemplum ipsum bina uice, primum die XI. dein XXIV. die Maii LVTHERO ut id reuideret, examinaret, et, si opus & adderet & demeret, COBURGYM transmissum fuit. [uid. COELISTINVS p. 40. seq. CHYTRAEVS 44. 57. 62.] quod a LVTHIRO approbatum [COELISTINVS p. 40. 6. CHYTRAEVS p. 6.] caeterisque Theologis receptum [FVNCKIUS p. 286.] tandemque XXIII. die Iunii germanicum absque dubio exemplum in confessu Euangelicorum Ordinum recitatum, communem omnium consensum obtinuit. [COELESTINVS p. 113. B. FVNCKIUS p. 287.] eique subscripserunt *Euangelici Status, tam suo, filiorum fratrum cognatorum & agnatorum quam communi subditorum nomine*; [uid. laudatam KOELERI *Disp. §. V.*] non itaque id scriptum unius alteriusue theologi, sed omnium Euangelicorum statuum & regionum suarum confessionem, complectebatur. [Conf. GE. PONTANI *in uectius in Melanchthonem uerba in der nothwendigen Vertbeidigung des Aug. Apffels. p. 354. coll. KOELERI Disp. §. XXI. p. 32.*]

§. VIII.

Publicum itaque erat scriptum. Complectebatur enim Publicum. doctrinam quae in templis scholisque publice personabat; publica Euangelicorum statuum autoritate componebatur; illorum, totiusque Ecclesiae nomine in comitiis publice coram Caesare & in corona Imperii Procerum eorumque deputatorum praelegebatur; a CAROLO V. denique utrumque exemplum latinum et germanicum clementissime acceptabatur,

ptabatur, et posterius, quod ipsum recitatum fuit, MOGVNTINO ELECTORI tradebatur, ut in Sacro Imperii tabulario, reponeretur. [uid. COELESTINVS p. 191. CHYTRAEVS p. 188. - 90. FVNCKIUS p. 291. seq.]

§. IX.

Nec hisce publicis actis quicquam officit Caesaris de ea publicis typis exscribenda interdictum. Restrictum enim tantummodo fuit ad *nouum* eumque alium *publicationis modum*, quam qui solenniter iam in comitiis factus est, et ad pauxillum modo temporis, usque dum concilium de religione iniretur; quod tamen uel ipsius Caesaris, Regum, Principum iussu susceptae A. C. in varias linguas uersiones, ueluti infirmarunt, et insecuta pacis de religione instrumenta profus sustulerunt; a quo tempore Confessio fidei Protestantium statuum *scriptum publicum* semper in Germanico Imperio et alibi locorum habitum fuit, et per Dei gratiam etiamnum habetur.

§. X.

Quod ad
diuinam
Scripturae
normam.

Scriptum Dei uerbum tanquam unicam, perspicuam pariter et perfectam fidei normam, uti alias semper, ita maxime in edenda Confessione sequuti sunt Confessores nostri. [uid. IOH. SAX. ELECTORIS *litteras ad Witteb. Theologos §. VII. cit. et A. C. Praef. clausulam art. XXI. et Epilogum.*] nec ipsi aduersarii id tum negarunt, fassi, propheticis et apostolicis scriptis refutari illam minime posse; [uid. pluribus IOH. SCHMIDT. *Disp. de A. C. §. XII.*]

§. XI

Gratia et lū-
ce Spiritus
S. inuante,

Cum itaque unam Scripturam S. ducem in consignanda *Conf.* sequerentur nostri, quin Spiritus S. lux per diuinum uerbum illuminans praesto iis fuerit, dubio caret. Adhaec, cum naturae artisque subsidiis, quibus ad interpretandam Scripturam S. opus est, egregie instructi essent, quin et haec Spiritus S. gratia in sancto isto instituto perfecit et direxerit, pariter

pariter non est dubitandum. [*robur dictis accedit e Cap. prioris §. §. IV. et XII.*]

§. XII.

De studio et cura in A. C. conscribendam impensa, multi, breue temporis, quod nostris concedebatur, spatium caussati, humiliter sentiunt. Sed oppido falluntur. Primum enim doctrina scripto comprehendebatur, non tempore *August. Comitiarum* demum in theologorum cerebro nata, sed quam ii, *LV THERVS* et *MELANCHTHON* praecipue, multo ante assidua abs Deo oratione expetiuerunt; eidem eum summa mentis intentione, meditatione, uiriumque corporis consumptione, totos dies noctesque incubuerunt, cuiusque examen intentationum schola subinde sustinuerunt. *Dictis* adde, *Suobacenses* articulos A. C. fundamentum, non tumultuaria, sed data opera conscriptos ab eo, et tribus reliquis *Witteb. Theologis* accurato studio reuifos fuisse; accedit denique *PHIL. MELANCHTHONEM* per duos integros menses et unum dimidium id unum praecipue egisse, ut *fidei Conf.* Caesari exhibendam componeret. Qua industria, meditatione, et sollicitudine eam exstruxerit, testatur illorum temporum historia, eiusque litterae passim. Plus itaque quam satis temporis nostris fuit relictum, ad doctrinae *Conf.* omni studio concinnandam.

et omni adhibito studio humano.

§. XIII.

Augustanam Confessionem complecti Christianam doctrinam, i. e. uera *Christianae religionis dogmata*, uel e superius dictis et citatis patescit. [*addantur nostratium in A. C. scripta apologetica, quorum catalogum habes in B. IOH. FRANC. BYDDEI Isagoge, cui iunge ex nouissimis doctoribus B. GOILL. WERNSDORFFIVM, in Disp. cit. aph. Imo.*] quanta ueritatis fuerit uis, cum recitaretur *Conf. uid. ap. COELESTINVM p. 190. in Ep. MELANCHTHONIS ad LV THERVM. ap. eundem*

Christianae doctrinae.

E

dens

dem p. 198. et ap. autores DN. a SECKENDORFFIO laudatos l. c. p. 170. notari in hanc rem cum primis merentur acta inter IOACH. ELECTOR. BRANDENBURGICVM et EPISCOPVM SALISBURGENSEM ab una, et inter EPISCOPVM AVGVSTANVM CHRISTOPHORVM A STADION ab altera parte. uid. COELESTINVS T. III. p. 25. 26. [de Episcopi huius in nostrorum doctrinam propensiori animo Conf. MELANCHTHONIS ad LVTHERVVM litterae, ap. eundem T. II. p. 252. b. et IVSTI IONAE ad eundem p. 205. a. b.] immo ipsaemet Confessionis nostrae confutationes ab obstinatis euangelicae doctrinae hostibus confarcinatae, testimonium ueritati dogmatum nostrorum perhibent minime spernendum. Multorum namque articulorum ueritatem fateri cogebantur, caeteris quid opponerent, non habebant, nisi λογωμαχίας, status quaestionis immutationem & peruersionem; futilia et leuia argumenta, quibus nostros aggrediebantur, erroresque suos et abusus defendebant. Accedit princeps, de quo acerrime dimicabant, caput, ad Pontificiam hierarchiam, reditusque conseruandos spectauisse. [inspiciantur excerpta ex Theologorum Brandenburg. censura in Torgauenses articulos ap. SECKENDORF. l. c. p. 152. ARN. WESSALIENSIS et COCHLEI breuis ad singula puncta Confessionis Protestantium Principum responsio ap. COELESTIN. T. II. p. 234. - 245. IOH. ECCII de Principum Prot. Conf. censura T. III. p. 36. - seq. summa tractatus concordiae fidei caussa secunda uice ab utraque parte institutæ à 16. ad 21. Aug. diem. uid. l. c. p. 43. - 47. cui tamen iungatur Relationis Pontificiorum Caesari factae correctio p. 47. - 50. cui colloquio si lubet, addantur et reliqua ap. eundem in seqq. paginis copiose descripta.] illustrabit et ipsa A. C. consultatio, quam maxime adducere debemus, eiusque lectio, dictorum ueritatem, si praesertim iungas, quam turpiter Pontificii doctores sese in confutatione dederint, in iis capitibus, quae controuersa erant, eoque ipso multos a suis sacris alie-

nos reddiderint. [*uid. COELESTINVS l. c. p. 25. a. b. 27. a. 28. a. quae singula et apud CHYTRAEVM leguntur locis suis.*]

§. XIV.

Vna alteraue Christianae doctrinae pars, utrinque contro-^{Vnam alteramue partem.} uersa, quae ad fidem et abusus ecclesiasticorum rituum et ceremoniarum spectabat, in confessione exposita fuit. [*uid. litteras IOH. SAX. ELECTORIS ad Witteb. et A. C. Praef.*] Sed nec singuli tum temporis inter utramque partem disceptati articuli, de doctrina et abusu scripto comprehendebantur; praecipui tantum, et qui salua ueritate et Ecclesiae salute omitti non poterant. [*uid. Epilogus A. C. maxime uero consulantur Illustrissimorum Statuum Euangelicorum, et Theologorum deliberationes et responsa ad quaestionem Caesaris: num acquiescere in articulis Confessionis antea exhibitis, an uero plures proponere uelint? ap. COELESTINVM T. II. p. 217. - 28. et SECKENDORFFIUM L. II. p. 173. seqq.*]

§. XV.

Diuinas ueritates *ἡρώδης* in S. litteris comprehensas uel ipsis ^{Perspicue, apte, compendiarie.} S. codicis uerbis, uel prorsus equipollentibus afferunt & explicant nostri; ueritates uero in Scriptura *δυσωλήμας* contentas ad ductum sanioris *ἰσχυροῦς* iusta sequela eruunt & efformant; utroque officio defunguntur *perspicue*, barbaros subtilioresque iusto & obscuros Scholae terminos, a *Conf.* sua ualere iubent; si quos adhibent, usu dudum receptis, cognitis & facilibus utuntur, eosque dilucidioribus uerbis circumscribunt & exponunt. Vno uerbo: stilo omnia persequuntur communi, usu trito, plano, & captui uulgi temperato. Cuius perspicuitatis argumentum uel maximum est, quod germanica quoque lingua nimis abstractarum Scholae uocum impatiente, confessionem conscripserunt; in qua, cum recitata fuit, ab omnibus tunc intelligebatur *Confessio*, et adhuc cuius, modo linguae sacrarumque

rerum non prorsus ignaro, intellectu facillima est. Et ut coram omnibus Europae gentibus perspicue doctrinae suae summam exponerent, usi sunt etiam latino stilo, humili, simplici, aequaliter tamen & pure fluente. Nec minus *apte* doctrinam suam confitebantur, uoces modosque loquendi studiosè sectabantur rebus significandis maxime idoneos; ordinemque in proponendis dogmatibus suis tenuerunt, qui & ad nexum quo inuicem coelestes doctrinae iunguntur introspectiendum apprime accommodatus esset, et ad religionis faciem, quam tunc praese ferebat, intimius noscendam plurimum conferret. *Nec nimiae prolixitatis uitio nostri culpandi ueniunt*, compendia rerum & sermonis aucupabantur; praecipua tantum fidei capita enarrabant; impientissimos autem abusus notabant, inque iis ipsis breuitati studebant.

S. XVI.

Plene item
et determi-
nate explica-
tam legiti-
meque eru-
tam silit.

Dogmata, quorum ueritatem uel adstruebant, uel oppositam falsitatem damnabant, *plena* exhibuerunt, iustamque de iis ideam exhibere illic per totum S. uolumen sparsis doctrinae de qua agebant, uel sedibus uel uestigiis. Nihil mancum, nihil hiulcum, siue seorsim spectes dogmata, siue *in quibus*, quam mutuam inter se habent. Vel nuda articulorum inspectio cuius abunde dictorum ueritatem ostendet. Neque minus fidei capitum, controuersorum maxime, sententiam *pressis uerbis definiuerunt*, adstrictoque phrasium habitu, certum illorum sensum *fixerunt & determinarunt*, ut ne simpliciorum mentes, obortis iam de una alteraque doctrina dissensionibus, uagis laxisque locutionis expressionisque generibus fluctuantes agitantur, ubique imponi non paterentur; neque maligna aduersariorum turba, in uerae doctrinae detrimentum, tam facile iis abuti, inque suum, peruersum scilicet sensum, rapere posset; hinc dictis & sententiis Scripturae S. certum statuunt determinatumque assignant sensum.

S. XVII.

§. XVII.

Tandem et in regulam cuius suae Ecclesiae membro confessionem proposuerunt **CONFESSORES nostri**. EOS illam primitus symboli loco habuisse, uel e uerbis Praefationis constat, quibus petunt, ut ad exemplum suum et reliqui Electores et Status **SYMBOLVM FIDEI** edant. Huius rei gratia suo, suorumque nomine, eidem subscriperunt, et constanter sese adhaesuros subinde sancte affirmarunt. Huc collineant, cum ad quaestionem Caesaris, num plures articulos exhibere uelint? inter alia responderunt: *Profitemur, nos per eandem confessionem exhibitam omnes incertas et impias doctrinas et abusus, qui pugnant cum articulis, et rationibus articulorum, quos exhibuimus, improbare.* Quare et D. PONTANVS 1537. de Confessione mutata questus dixit: *Eam non Melanchthonis, sed statuum propriam esse, qui propter ipsam crebram mutationem in doctrina incerti et inconstantes, cum magna imperitorum hominum offensione passim proclamarentur.* [uid. KOELERI Disp. cit. p. 32.] Ea ipsa in sequentis Comitibus, Conuentibus et colloquiis de religione habitis, ut testis et index Evangelicae doctrinae proposita, et ab aduersa parte admissa fuit. In **NUMBURGENSE** conuentu Principes et Status repetierunt **CONFSSIONEM**, cui tanquam **SYMBOLO** semper se fore addictos denuo professi sunt; et ad eam theologorum suorum scripta uel probari, uel reici uoluerunt. In domesticis controuersis ad eam, tanquam ad **FORMAM** subinde prouocatum fuit. Quam solenni modo in regulam 1580. adscita fuerit, uerba **PRAEF. FORM. CONCORDIAE** testantur. Ecquid multis? in pace **PASSA-VIENSI** et **AVGVSTANA**, **CONFESSIO** nostra tanquam nota et **SYMBOLVM** eorum, qui iuxta Pontificiam religionem solida religionis pace gaudere debent, producta et proposita fuit. [conf. pluribus hanc in rem 10. GE. DORSCHER Disp. de A. C. consequentibus insignioribus.] Sed non alio, quam quem superius §. §. II. IV. V. VI. stabilimus sensu, Ecclesia nostra **CONF. AVG.** in normam recepit. [Edisserit hanc rem plane et ad modernorum *de Jüdow* theologorum mentem B. GE. RITTERVS PROF. olim **ALTDORFINVS**. cuius in A. C. Disputationes 1725. iterum edidit et utilitauit D. PRAESES. uid. Disp. 1. Th. XXVI.]

Illamque in regulam post Scripturas praecipuam proponit.

§. XVIII.

Cum iam per omnes definitionis partes **AVG. CONFSSIONEM** formulis fidei iunxerimus, per §. III. eiusdem Iustitia in sensu permissiuo nunc asserta est; quam in praeceptiuo sensu illi quoque iam iam uindicabimus, siue eius necessitatem adstruemus. Ex causis externis, quae coetum nostrum ad A. C. condendam obligarunt, primum allego **CAROLI** Vti iustum. Impenso publicae pacis studio, sinceroque in ueram Evangelii doctrinam amore compulsus **MAGNVS** ille Princeps pro imperii sui grauitate excessiue animi clementia id mandati dedit. Quod exsequi, si nostri subterfugissent uel neglexissent, nae! infame inobedientiae scelus et impietissimi erga coelestem ueritatem animi sensum prodidissent. Secundum execrabiles a mendaciorum parente diabolo profectae calumniae et obtreclationes, quibus nostri, ueluti nefandorum criminum autores, perditissimarumque haeresum defensores longe lteque inhumaniter prorsus proscindebantur et diffamabantur, imperarunt **CONFESSORIBVS** nostris hocce scriptoris genus, quae

Iustitia A. C. in sensu praeceptiuo.

ut

ut in mendacissimorum calumniatorum pudorem, et offensarum mentium correctionem publico scripto depellerent, non tam sui, quam DEI potius diuinaeque veritatis honor efflagitavit. Idem exegit, ut *publico semet purgarent scripto a novissime excitatis erroribus*, quos ceteri, qui Romana Ecclesia excessere, publicis clamoribus propugnarent. Ne itaque in unum cum iis coetam coaliscere illis viderentur, notarunt haut obscure suum ab illis dissenfum.

§ XIX.

A. C. veter.
Ecclesiae
Symbolorum
imitatrix.

AVG. CONF. expressisse morem veterum verae Ecclesiae Symbolorum, vel conspectus externi *ῥήματος*, ordinis et elocutionis monstrat. Sed quod praecipuum, easdem veritates aduersus eosdem haereticos, similisque futuris homines iisdem loquendi modis asserit passim et defendit. Unde terminos ecclesiasticos, patrum testimonia, haereticae prauitatis proscriptionem, & cetera oecumenicis symbolis usu frequentata deprehendere in ea licet.

§. XX.

Eiusdem
Vfus.

Dicendorum agmen claudat *A. C. VSVS. Eccl. nostrae homines ex ea*, ueluti *secundaria fidei regula*, ad amissum uerbi DEI formata concipere fidem, i. e. veram et salutarem doctrinam addiscere, secundum eam cognitionem componere atque dirigere possunt, et publici doctores omnino debent. *Iuxta doctrinam sive instructiuam et normatiuum usum*, alius, qui dicitur *discretiuus*, nostri coetus hominibus suppetit, ut inde uidelicet discant, quantum distent aera lapinis, uerum falso, quodnam et quantum aduersariorum damnatam doctrinam inter et nostram salutarem intercedat discrimen. Tertium nostris *Conf.* praebet usum, qui est *unitiuus*, ut docentes pariter et discentes unum sentiant et loquantur, uno *παιδείας τρόπῳ* constringantur, et sensus professionisque unanimitate et *ἁπολύτῳ* concordia unum in CHRISTO caetum ad finem usque mundi constituent. *Iis, qui extra nostram Ecclesiam degunt*, hunc primo praestat usum, ut facili et subita opera in summariam, accuratam tamen notitiam nostrae Ecclesiae verae sententiae theticae et apologeticae propoliteae ueniant; et modo uelint, hoc modo praepiudiciis et sinistris in eam iudiciis liberari feliciter queant. Dein et ii comperiant, quos errores nostri damnauerint, eosque nude et ex uero repraesentatos, argumentorumque telis confoscos. *Didascalico iuxta et apologetico itemque elenchibico comitem damus usum exclusivum et excommunicatorium*, quo quisque diuersum a nobis sentiens et praefraete propugnans alienus a nostri coetus unione declaratur, pellitur et arcetur. *AVGUSTANA denique CONFESSIO* hoc quoque inprimis nomine uti *nosmet decet*, ut DEO de asserta et vindicata per eam puriori ueritate dicamus et canamus laudes, et nostrae *πίστεως ἀγίας* ambulemus; Sed quia multis in proximi Iubilaei solennitatibus ea de re dictum fuit, terminum hic, *SIT DEO LAUS ET GLORIA*, figimus atque

F I N E M.

ADDENDA ET CORRIGENDA.

P. 4. l. 12. deleatur post voc. formularum (,) P. 9. l. 12. post voc. professio addatur; et *expositio*. Ead. pag. l. 24. et 25. leg. ecclesia. Pag. 23. l. 16. leg. eadem. Pag. 27. l. 1. post voc. carbonariam add. form. fidei tanquam.